

שם המחקר : השוואת דגמי ההשתתפות בפעילויות פנאי ותפיסת ההורים את הנגישות

הסביבתית בין ילדים עם מוגבלות שכלית התפתחותית וילדים ללא מוגבלות.

שנה : 2014

מס' קטלוגי : 610

שם החוקר : רואן סמארה-יוסף

שם המנחה : פרופ' בתיה אנגל-יגר

רשות מחקר : אוניברסיטת חיפה.

חיבור לשם קבלת התואר "מוסמך האוניברסיטה" בחוג לריפוי בעיסוק, אוניברסיטת חיפה.

תקציר המחקר

מוגבלות שכלית התפתחותית (Intellectual and Developmental Disability- IDD) הינה מוגבלות שמופיעה לפני גיל 18 שנה, ומאופיינת במגבלה משמעותית בתפקוד האינטלקטואלי, ובהתנהגות המסתגלת (AAIDD, 2010). הפגיעה הנרחבת של אנשים עם IDD בתחום הקוגניטיבי, התקשורת, החברתי וההסתגלותי עלולה לפגוע בהשתתפותם ברוב תחומי העיסוק. שיעור האנשים עם IDD מוערך בין 0.5%-1% מכלל האוכלוסייה בישראל (רוזן, 2005), רובם מטופלים בריפוי בעיסוק לאורך מעגל החיים.

מטרת העל בריפוי בעיסוק הינה השתתפות האדם במארג החיים. השתתפות מוגדרת כמעורבות האדם במצבי חיים ותפקידים בעלי משמעות, והיא מהווה גורם חשוב התורם לבריאות האדם, רווחתו ואיכות חייו. פנאי הוא אחד מתחומי העיסוק העיקריים של האדם. השתתפות ילדים עם IDD בפעילויות פנאי, תורמת להתפתחותם, ולהשתלבותם בקהילה, ומעלה את איכות חייהם וערכם העצמי. עם זאת, ידוע כי ההשתתפות של ילדים עם מוגבלות הכוללת השתתפות בפנאי, נמוכה מאוד ביחס לילדים ללא מוגבלות, ומושפעת בין היתר מגורמים סביבתיים. ארגון הבריאות העולמי גם מכיר בתרומת ההשתתפות לבריאות האדם ואיכות חייו, ומדגיש כי חשוב להתייחס להשלכות של האינטראקציה בין תפקודי הגוף של האדם, גורמים בסביבתו, והשתתפותו בחיי היום-יום. גם מודל העיסוק האנושי מדגיש כי השתתפות מושפעת מההקשרים והסביבות שבהן היא מתבצעת (Kielhofner, 2002). עם זאת, מעטים המחקרים שבדקו את ההשתתפות והנגישות באוכלוסיית ילדים עם IDD. מטרת המחקר הנוכחי הינה לאפיין את דגמי ההשתתפות ואת תפיסת ההורים את נגישות הסביבה של ילדים עם IDD קל ובינוני שגרים

בקהילה, בהשוואה לבני גילם ללא מוגבלות. המחקר גם בדק את הקשר בין דגמי ההשתתפות ותפיסת ההורים את נגישות הסביבה בקרב ילדים עם IDD.

השערות המחקר -

1. ימצאו הבדלים מובהקים בדגמי ההשתתפות בפעילויות פנאי ובתפיסת ההורים את נגישות הסביבה בין ילדים עם IDD וילדים ללא מוגבלות. 2. בקרב ילדים עם IDD, ימצאו קשרים מובהקים בין דגמי ההשתתפות בפעילויות פנאי לבין תפיסת נגישות הסביבה. מדדים שונים בנגישות הסביבה (כגון: חסמים חברתיים, פיזיים) ינבאו באופן מובהק את מאפייני ההשתתפות. במחקר השתתפו 61 ילדים בגילאי 13-18 שנים. קבוצת המחקר כללה 30 ילדים עם IDD קל או בינוני, ונדגמה במדגם נוחות מכיתות ובתי ספר לחינוך מיוחד. קבוצת הביקורת כללה 31 ילדים עם התפתחות טיפוסית, שנדגמו מבתי ספר באותם כפרים וערים של קבוצת המחקר, תוך התאמת גיל, מגדר, והקשרים סביבתיים ותרבותיים לקבוצת המחקר. דגמי ההשתתפות נבחנו באמצעות כלי ה- Children's Assessment of Participation and Enjoyment (CAPE) (King et al., 2004), תפיסת נגישות הסביבה נבדקה בשאלון ה- (CHIEF) - Craig Hospital (Craig Hospital, 2001) Inventory of Environmental Factors. שני השאלונים תורגמו לערבית, ומולאו ע"י ההורים, וזה בעקבות המגבלה הקוגניטיבית של הנבדקים, שעלולה להקשות על הבנתם לחלק מהשאלות.

ניתוח הנתונים נעשה באמצעות תוכנת SPSS גרסה 17.0. נעשה שימוש במבחן חי בריבוע ומבחן אלפא קרוונך לבדיקת המהימנות הפנימית של השאלונים. מבחן T-test בחן קיום הבדלים בין שתי קבוצות המחקר בציונים הכללים של שאלון ה- CAPE, ומבחן MANOVA בדק הבדלים בסקאלות השונות בשאלון. לצורך בדיקת הבדלים בנגישות הסביבתית, נעשה שימוש במבחן Mann-Whitney. מבחן Spearman בדק קשר בין דגמי ההשתתפות לבין נגישות הסביבה. נעשה שימוש ברגרסיה ליניארית, וברגרסיות מרובות על מנת לבדוק אם מדדי הנגישות ינבאו את מדדי ההשתתפות. רמת המובהקות נקבעה על $p \leq 0.05$.

תוצאות המחקר -

הראו כי קיימים הבדלים מובהקים בין שתי הקבוצות: ילדים עם IDD הראו השתתפות מוגבלת, הם השתתפו במגוון מצומצם של פעילויות פנאי, וביצעו יותר פעילויות בסביבת הבית בהשוואה לילדים ללא מוגבלות. בקרב ילדים עם IDD תפיסת ההורים את נגישות הסביבה נמצאה נמוכה בכל המדדים של הנגישות בהשוואה לילדים ללא מוגבלות. בנוסף, נמצא כי ככל שילדים עם IDD נתקלו ביותר חסמים סביבתיים, כך תדירות ומגוון ההשתתפות, וגם מידת ההנאה מההשתתפות

בחלק מסוגי הפעילויות היו נמוכים יותר. עוד נמצא כי, חלק ממדי נגישות הסביבה יכולים לנבא את מדד איפה מבוצעת הפעילות ואת מידת ההנאה בעת ביצוע הפעילויות.

מסקנות המחקר -

ההשתתפות המוגבלת של ילדים עם IDD, כמו גם נגישות הסביבה והקשר בין מדדים אלה מחזקים את הצורך ליישם את מודל הבריאות העולמי אודות הקשר בין מגבלה, סביבה והשתתפות. בתהליכי התערבות יש לקחת בחשבון את השפעת הסביבה על ההשתתפות ולהתייחס לגורמים המאפשרים השתתפות או מעכבים אותה. חשוב להכיר בצורה מפורטת את דגמי ההשתתפות בפעילויות פנאי של ילדים עם IDD, ולהבין מהם הגורמים הנמצאים באינטראקציה עם השתתפותם, מעבר לקשיים הטמונים בדיאגנוזה של IDD עצמו. ידע זה עשוי לתרום לקובעי המדיניות ולנותני שירות הבונים את תוכניות השיקום בהנגשת הסביבה כך שתאפשר ותעודד את ההשתתפות של אנשים עם IDD, דבר שיאפשר את השתלבותם האופטימאלית בקהילה, ויעלה את איכות חייהם וערכם העצמי.

- [למחקר המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)